

LÆRERVEJLEDNING

LIGE BØRN LEGER BEDST?

KØN, NORMER OG AKTIVISME GENNEM TIDEN

DANSK OG HISTORIEFAGLIGT FORLØB TIL S3F

KØN MUSEUM FOR
KØNNENES
KULTURHISTORIE

LÆRERVEJLEDNING TIL LIGE BØRN LEGER BEDST

- KØN, NORMER OG AKTIVISME GENNEM TIDEN

© KØN 2023

WWW.KONMUSEUM.DK

Dette undervisningsmateriale kan benyttes før, efter eller uafhængigt af et besøg på KØN. Læs mere om booking af undervisningsforløb på KØN på www.konmuseum.dk/undervisning.

Materialet består af et elevmateriale og en lærervejledning. Download begge fra museets hjemmeside.

TEKST OG REDAKTION

Sophia Kleist Karlson

GRAFISK OPSÆTNING

Sophia Kleist Karlson

FAGLIG SPARRING OG KORREKTUR

Simone Due Rasmussen

Trine Holm Nielsen

Pernille Albrechtsen

INDHOLD

INTRODUKTION.....	4
SÅDANFORBEREDERDUFORLØBENE.....	5
FORSLAGTILFORLØB.....	6
Forløb 1: Køn og normer.....	6
Forløb 2: Køn, normer og seksualitet.....	6
Forløb 3: Køn i sprog og hverdag	7
Forløb 4: Køn og aktivisme.....	8
FAGLIGE MÅL.....	9
GENNEMGANGAFKAPITLER.....	12
SÅDANBRUGERDUMATERIALET.....	12
KENDER DU MUSEET KØN?.....	12
INTRODUKTION.....	12
KØN – HVAD ER DET?.....	13
NORMER – HVAD ER DET?.....	1
SEKSUEL ORIENTERING – HVAD ER DET?.....	14
DORIS POLLAS OG ADMIRALKROEN.....	17
HVAD BETYDER KØN I DAG?.....	19
KØN ER I VORES SPROG.....	20
KØN ER I VORES UDSEENDE.....	21
KØN ER I VORES HJEM OG LEGE.....	23
DRAG QUEENS OG DRAG KINGS.....	24
EN GRÆSK MYTE OM KØN.....	25
DER ER SKET MEGET, SIDEN AXEL OG DORIS BLEV FØDT.....	26
LAVETINTERVIEW.....	27
FNS FEMTE VERDENSMÅL.....	28
HVORFOR UNDERVISE I KØN?.....	29
Hvad er begrænsende normer?.....	30
Hvad kan man gøre?.....	30
NØGLEORD.....	32
OM UNDERVISNING PÅ KØN.....	35

INTRODUKTION

Kære lærer.

Velkommen til Lige børn leger bedst – et undervisningsmateriale om køn, normer og aktivisme gennem tiden. Tusind tak fordi du mener, at det er vigtige emner at sætte på skoleskemaet. Dét gør vi også på KØN.

Vi ved, at køn og normer er store emner, som kan virke svære at gå til. Måske har du en fornemmelse af, at du skal kende en masse termer og fakta på forhånd. Det er ikke tilfældet. Målet med dette undervisningsmateriale er at gøre samtalen om køn tilgængelig.

Materialet undersøger køn, normer og aktivisme i et kulturhistorisk såvel som et nutidigt perspektiv. I kommer til at arbejde med, hvad køn er for en størrelse, herunder biologisk køn og kønsidentitet, og hvordan køn påvirker mange dele af vores liv – f.eks. vores sprog, udseende og hverdag. I kommer også til at arbejde med normer og seksuel orientering, og hvordan forventninger til køn og seksualitet har ændret sig gennem tiden. Sidst men ikke mindst, kommer I til at lære om ligestilling, aktivisme og arbejdet for at sikre alle de samme rettigheder og muligheder, uanset køn og seksuel orientering.

Lærervejledningen er opbygget således: Først finder du en kort "vejledning til vejledningen". Du introduceres her til fire forslag til undervisningsforløb af varierende længde, som materialet kan bruges til, og for de fælles mål for SSF, som materialet dækker.

Dernæst bliver hvert kapitel gennemgået, hvor du kan finde følgende:

- x En kort opsummering af kapitlet og dets pointer
- x Et estimat af, hvor lang tid du skal afsætte til at arbejde med hele kapitlet
- x De fælles mål for SSF, som kapitlet dækker
- x De nøgleord, som nævnes i kapitlet
- x Andre noter, tips til klasseopsamling og ordforklaringer, som kan være relevante.

Til slut i lærervejledningen finder du definitioner på alle materialets nøgleord. Her kan du også læse om, hvorfor det er vigtigt at undervise i køn, normer og aktivisme. Vi anbefaler dig at læse disse tekster, før du går i gang med forløbet med klassen.

Rigtig god fornøjelse!

FAKTABOKS

I denne lærervejledning finder du en række grønne bokse som denne. De indeholder information om emnerne køn, normer og seksualitet, som klæder dig på som lærer til at arbejde med emnerne.

TIP

I gennemgangen af hvert kapitel finder du bokse som denne med tips, som er relevante for kapitlet eller en specifik øvelse.

SÅDAN FORBEREDER DU FORLØBENE

Undervisningsmaterialet Lige børn leger bedst består af 16 kapitler, som vi har estimeret til at vare i alt 6 moduler (af 90 minutter) at gennemføre.

For at hjælpe dig bedst muligt, præsenterer vi på de næste sider fire forslag til forløb på henholdsvis 1, 2, 4 og 6 moduler, der bruger undervisningsmaterialet og er designet til at nå flere fælles mål for SSF – herunder alle kompetencemål for mellemtrinnet og indskoling (sidstnævnte er medtaget, da mange klasser ikke når SSF-målene i indskoling).

Forløbene er sammensat, så de dækker forskellige emner. Du kan naturligvis også kombinere kapitlerne, som du har lyst, eller udvælge bestemte opgaver og tekster.

Alle forløb kan oplagt suppleres med et besøg på museet KØN. Her udbydes flere forskellige undervisnings-tilbud til mellemtrinnet. Tjek hjemmesiden for mere information: <https://konmuseum.dk/undervisning/>

Når du forbereder klassens arbejde med et kapitel, kan du starte med at danne et overblik over materialets opgaver, som er farvekoordinerede. De viser om eleverne skal arbejde individuelt (orange), to og to (blå), i grupper (gul) eller fælles i klassen (lyserød). Grønne bokse er faktabokse, og kan læses efter kapitlets hovedtekst, før eller efter klassen arbejder med opgaverne. Du finder en oversigt over boksene i elevmaterialets afsnit: "Sådan bruger du materialet."

Vi anbefaler, at kapitlernes hovedtekster læses højt i klassen, så du som lærer kan sikre at eleverne forstår nye ord. Nøgleord er markeret i kursiv første gang, de nævnes. På side 32-34 her i lærervejledningen finder du en alfabetisk liste med ordforklaringer for alle materialets nøgleord. Under højt læsningen kan I for eksempel tage en lille læsepause ved hvert *, eller ved sideskift, og snakke med klassen om det, I lige har læst. Vi anbefaler også, at du altid samler op fælles med klassen efter en øvelse. Spørg gerne ind til elevernes samtaler under øvelsen - om den gav mening og hvad der undrede dem.

SKAB ET TRYGT RUM

Når I arbejder med køn og normer, er det vigtigt at skabe et trygt rum i klassen.

- x Vær sensitiv og tag eleverne alvorligt.
- x Sørg for at samtalen er åben og respektfuld.
- x Vær opmærksom på, at nogle elever kan blive påvirkede af emnerne, særligt hvis det berører dem selv. Husk, at man ikke altid kan se seksuel orientering og køn udefra.
- x Sæt ikke enkelte elevers oplevelse i fokus, men afbryd dem heller ikke, hvis de deler deres erfaringer med klassen.
- x Italesæt det, hvis eleverne bruger skældsord. Reflekter evt. sammen med eleverne over, hvordan den slags ordbrug kan påvirke andre.
- x Giv eleverne mulighed for anonymt at stille spørgsmål, som tages op i plenum. Eksempelvis ved at lade eleverne indlevere spørgsmål i en kasse inden/i løbet af timen.
- x Undgå at lave grupper baseret på køn – kig i stedet på, hvordan eleverne arbejder bedst sammen, hvem de er tryggest ved eller lignende.

FORSLAG TIL FORLØB

FORLØB 1: KØN OG NORMER

Varighed: 1 modul (90 minutter).

Fag: SSF

Modul 1:

Arbejd med følgende kapitler:

- INTRODUKTION
- KØN – HVAD ER DET?
- NORMER – HVAD ER DET?

Elevforberedelse inden timen:

- SÅDAN BRUGER DU BOGEN
- KENDER DU MUSEET KØN?

FORLØB 2: KØN, NORMER OG SEKSUALITET

Varighed: 2 moduler (af 90 minutter).

Fag: Historie, SSF

Modul 1:

Arbejd med følgende kapitler:

- INTRODUKTION
- KØN – HVAD ER DET?
- NORMER – HVAD ER DET?

Elevforberedelse inden timen:

- SÅDAN BRUGER DU BOGEN
- KENDER DU MUSEET KØN?

Modul 2:

Arbejd med følgende kapitler:

- SEKSUEL ORIENTERING – HVAD ER DET?
- DORIS POLLAS OG ADMIRALKROEN

FORLØB 3: KØN I SPROG OG HVERDAG

Varighed: 3–4 moduler (af 90 minutter).

Fag: Dansk, historie, SSF

Note: Hvis I kun har tid til 3 lektioner, kan lektion 2 eller 4 udelades, alt efter, hvad fokus for forløbet er. Udelades lektion 4 kan de kønnede ting, som eleverne har fundet hjemme præsenteres i starten af en anden time eller øvelsen kan udelades helt.

Modul 1:

Arbejd med følgende kapitler:

- INTRODUKTION
- KØN – HVAD ER DET?
- NORMER – HVAD ER DET?

Elevforberedelse inden timen:

- SÅDAN BRUGER DU BOGEN
- KENDER DU MUSEET KØN?

Modul 2:

Arbejd med følgende kapitler:

- SEKSUEL ORIENTERING – HVAD ER DET?
- DORIS POLLAS OG ADMIRALKROEN

Modul 3:

Arbejd med følgende kapitler:

- KØN ER I VORES SPROG
- KØN ER I VORES UDSEENDE
- Præsenter opgaven på side 33 i elevmaterialet om kønnede ting i hjemmet, og giv for som hjemmeopgave

Elevforberedelse inden timen:

- HVILKEN BETYDNING HAR KØN I DAG?

Modul 4:

Arbejd med følgende kapitler:

- Præsenter fund af kønnede ting og legetøj
- KØN ER I VORES HJEM OG LEGE
- DRAG QUEENS OG DRAG KINGS

Elevforberedelse inden timen:

- Find kønnede ting og legetøj derhjemme

FORLØB 4: KØN OG AKTIVISME

Varighed: 6 moduler (af 90 minutter).

Fag: Dansk, historie, SSF

Note: Dette program passer godt til et længere forløb eller en emneuge om køn, seksualitet, normer, aktivisme mv.

Modul 1:

Arbejd med følgende kapitler:

- INTRODUKTION
- KØN – HVAD ER DET?
- NORMER – HVAD ER DET?

Elevforberedelse inden timen:

- SÅDAN BRUGER DU BOGEN
- KENDER DU MUSEET KØN?

Modul 2:

Arbejd med følgende kapitler:

- SEKSUEL ORIENTERING – HVAD ER DET?
- DORIS POLLAS OG ADMIRALKROEN

Modul 3:

Arbejd med følgende kapitler:

- KØN ER I VORES SPROG
- KØN ER I VORES UDSEENDE
- Præsenter opgaven på side 33 i elevmaterialet om kønnede ting i hjemmet, og giv for som hjemmeopgave

Elevforberedelse inden timen:

- HVILKEN BETYDNING HAR KØN I DAG?

Modul 4:

Arbejd med følgende kapitler:

- Præsenter fund af kønnede ting og legetøj
- KØN ER I VORES HJEM OG LEGE
- DRAG QUEENS OG DRAG KINGS

Elevforberedelse inden timen:

- Find kønnede ting og legetøj derhjemme

Modul 5:

Arbejd med følgende kapitler:

- EN GRÆSK MYTE OM KØN
- DER ER SKET MEGET, SIDEN AXEL OG DORIS BLEV FØDT
- Gennemgå hjemmeopgaven LAV ET INTERVIEW (s. 44-45)

Modul 6:

Arbejd med følgende kapitler:

- Præsentationer af interviews
- FNS VERDENSMÅL OM LIGESTILLING

Elevforberedelse inden timen:

- Udfør interview med forældre eller bedsteforældre

FAGLIGE MÅL

Undervisningsmaterialet tager udgangspunkt i de fælles mål for SSF, herunder kompetencemål og færdigheds- og vidensmål. I gennemgangen er hvert enkelt kapitel kan du læse, hvilke fælles mål kapitlet berører. Herunder ser du den samlede liste over fælles mål for SSF, som materialet dækker:

Kompetencemål:

Sundhed og trivsel:

- Eleven kan forklare, hvad der fremmer sundhed og trivsel i eget liv.
- Eleven kan fremme sundhed og trivsel på skolen.

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan samtale om mangfoldighed i forhold til krop og køn med udgangspunkt i eget liv.
- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Krop:

- Eleven kan samtale om kroppe og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kroppes forskelligheder.

Pubertet:

- Eleven har viden om fysiske og psykiske forandringer i puberteten.

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Seksualitet:

- Eleven kan beskrive seksuel mangfoldighed.
- Eleven har viden om seksualitet.

Familieliv:

- Eleven kan sammenligne familieformer.
- Eleven har viden om familieformer.

Personlige grænser:

- Eleven har viden om mobning og trivsel.
- Eleven kan respektere egne og andres personlige grænser.

Venskaber:

- Eleven kan vurdere betydningen af gode venskaber.
- Eleven har viden om relationers betydning for sundhed og trivsel.

Følelser:

- Eleven kan beskrive følelsesmæssige reaktioner.

Levevilkår:

- Eleven kan forklare, hvordan omgivelser påvirker sundhed.
- Eleven har viden om bolig og nærmiljøets indvirkning på sundhed.

Sundhedsfremme:

- Eleven har viden om, hvad der fremmer sundhed og trivsel.

HAR I EN KLASSEKONTRAKT? INDTÆNKT KØN I KLASSENS FÆLLES REGLER

Lav en klassekontrakt med eleverne eller gentænk den I har. Aftalerne skal hænge i klassen og skal være med til at gøre klassen til et trygt og ligestillet sted. Derudover kan kontrakten styrke fællesskabet i klassen og bidrage til en bedre trivsel blandt eleverne.

TAL SAMMEN I KLASSEN

- x Hvordan kan I være med til at skabe et fællesskab i klassen, hvor man kan udtrykke sit køn på mange måder? Og hvor der er ligestilling mellem kønnene?
- x Hvad kan I gøre, for at I får et ligestillet og trygt fællesskab? Hvad kan forældre gøre? Og hvad kan skolen og jeres lærere gøre?
- x Skriv jeres overvejelser ned som aftaler, og lav dem til en klassekontrakt.

FORSLAG TIL AFTALER TIL KLASSEKONTRAKTEN, S. 47

- x Vi bruger ikke skældsord (se mere på side 23 i elevmaterialet og side 34 i dette dokument)
- x Vi respekterer hinanden
- x Vi holder ikke andre udenfor
- x Vi griner ikke af hinanden, men gerne med hinanden

GENNEMGANG AF KAPITLER

SÅDAN BRUGER DU MATERIALET

Varighed: 5 minutter.

Opsummering: Teksten forbereder eleverne på det forløb de skal i gang med, herunder materialets opbygning. Tre af forløbets nøgleord bliver præsenteret: *Normer, seksuel orientering og aktivisme.*

Note: Det anbefales at teksten gives for som elevforberedelse inden forløbets første time.

Nøgleord:

- Aktivist
- Normer
- Seksuel orientering

KENDER DU MUSEET KØN?

Varighed: 5 minutter.

Opsummering: Teksten giver en introduktion til museet KØN. Det er oplagt at besøge museet i forbindelse med dette undervisningsforløb.

Note: Det anbefales at teksten gives for som elevforberedelse inden forløbets første time.

Nøgleord:

- Kønsroller
- Ligestilling

INTRODUKTION

Varighed: 5-10 minutter.

Opsummering: Teksten præsenterer eleverne for to af forløbets nøgleord, ligestilling og kønsroller, og den historiske baggrund, som meget af materialet tager afsæt i.

Nøgleord:

- Aktivist
- Kønsroller
- Ligestilling
- Normer

KØN – HVAD ER DET?

Varighed: 20-30 minutter.

Opsummering: Dette kapitel gennemgår:

- Hvad ordet "køn" egentlig betyder, herunder forskellen på tildelt køn og kønsidentitet – altså forskellen på, hvordan ens krop ser ud, og hvordan man ser sig selv.
- Hvad det vil sige at være ciskønnet og transkønnet.
- Hvad biologisk køn består af, og at folk med variationer i deres biologiske køn er interkønnede.

Færdigheds- og vidensmål:

Krop:

- Eleven kan samtale om kroppe og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kroppes forskelligheder.

Pubertet:

- Eleven har viden om fysiske og psykiske forandringer i puberteten.

Nøgleord:

- (at være) Ciskønnet
- Genitalier
- Hormoner
- (at være) Interkønnet
- Kromosomer
- Kønsidentitet
- (at være) Non-binær
- Normer
- Tildelt køn
- (at være) Transkønnet

HVAD ER FORSKELLEN PÅ TILDELT KØN OG BIOLOGISK KØN?

Det man kalder "biologisk køn" er en samling af biologiske køns karakteristika, som inkluderer genitalier (ydre og indre), hormonbalance, kromosomer, samt sekundære køns karakteristika som bryststørrelse, kropsbehåring, knoglestruktur og fedtfordeling. De mennesker, der får tildelt "dreng" ved fødslen har for eksempel for det meste en samling køns karakteristika, som inkluderer XY-kromosomer, højere niveauer af testosteron (efter puberteten), penis, fladt bryst, skæg mm. Transpersoner kan ændre nogle af deres biologiske køns karakteristika ved for eksempel tage hormoner eller få lavet køns korrigerende operationer.

Alle dele af det biologiske køn varierer derudover naturligt mellem mennesker (læs mere under "interkønnethed" på side 33).

NORMER – HVAD ER DET?

Varighed: 50-60 minutter.

Opsummering: Dette kapitel introducerer eleverne til følgende:

- Hvad normer er, herunder normer for køn og kønsroller.
- At normer er over det hele og man ofte ikke tænker over dem, før nogen bryder dem
- Hvordan nogle normer er begrænsende (og nogle ikke er)
- Hvordan normer for køn har ændret sig gennem tiden og hvorfor
- Hvad man kan gøre, hvis nogen bliver drillet for at bryde en norm

Note: Hvis I ikke kan nå alle kapitlets opgaver i samme lektion, kan case-opgaven på side 11 i stedet bruges i forbindelse med næste kapitel om seksuel orientering.

Kompetencemål:

Sundhed og trivsel:

- Eleven kan forklare, hvad der fremmer sundhed og trivsel i eget liv.
- Eleven kan fremme sundhed og trivsel på skolen.

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan samtale om mangfoldighed i forhold til krop og køn med udgangspunkt i eget liv.
- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Personlige grænser:

- Eleven har viden om mobning og trivsel.

Nøgleord:

- Aktivist
- Biseksuel
- Heteroseksuel
- Homoseksuel
- Kønsrolle
- Ligestilling
- Norm
- Seksuel orientering

TIPS TIL FÆLLES SNAK - TEGNEOPGAVE, S. 11

- x Havde mange tegnet de samme ting på pige-tegningerne og drenge-tegningerne? Hvorfor mon? Var der måske mere variation i pigetegningerne, når det kom til tøj?
- x Langt de fleste børn passer ikke ind alle de ting, der blev tegnet på tavlen på tegningen af deres køn – så hvorfor skal man sammenligne sig med en bestemt idé om, hvordan en pige eller en dreng er, og ikke bare have alle mulighederne?
- x Ofte tænker man ikke over det, hvis man selv passer ind i en norm. De fleste, der er ciskønnede, tænker for eksempel slet ikke over det – for de bryder ikke normen for kønsidentitet.
- x Er nogle normer måske i opbrud i vores tid? Der kan være forskel på, hvad man ser som norm, måske alt efter ens alder.

DISKRIMINATION

Diskrimination er negativ forskelsbehandling på grund af for eksempel ens køn, hudfarve, seksuelle orientering, fysiske eller psykiske handicap, etnicitet, religion eller alder. Grunden til, at visse normer er begrænsende, er blandt andet, at dem der bryder dem, kan opleve diskrimination på grund af normbruddet.

TIPS TIL FÆLLES SNAK - NORMSKY, S. 13

Når I snakker fælles om normskyen, kan du for eksempel komme ind om følgende:

- x Nogle normer kan man vælge, om man bryder eller ej – f.eks. normer for det tøj man forventer drenge og piger går i.
- x Mange normer kan man ikke vælge om man bryder eller ej – fx normer for hudfarve, nationalitet, kropskapabilitet, og seksuel orientering. Med hudfarve og nationalitet er normen afhængigt af, hvor man bor – i Danmark er det normen at man er hvid og har dansk statsborgerskab. Overalt i verden er det en norm at man er heteroseksuel og ikke handicappet.
- x Bare fordi man kan vælge at bryde en norm eller ej, kan normen stadig være begrænsende. Mange vælger for eksempel selv sit tøj, men der er stadig en begrænsende norm, som gør, at det er sværere for drenge at vælge at gå med kjole.

TIPS TIL FÆLLES SNAK - RØD BOKS, S. 13

- x Normer ændrer sig både pga. tilfældigheder, men også fordi mennesker har arbejdet på at ændre dem – f.eks. gjorde Rødstrømpernes aktivistiske arbejde i 70'erne, at normerne for køn ændrede sig – at det blev almindeligt at kvinder fik arbejde, gå med bukser, mm.
- x Det kan sammenlignes lidt med, hvordan moden ændrer sig – nogle gange sker det tilfældigt og gradvist, og nogen gange ændrer moden sig meget pludseligt, fordi nogen vælger at gøre noget anderledes.

SEKSUEL ORIENTERING – HVAD ER DET?

Varighed: 30 minutter.

Opsummering: Kapitlet præsenterer eleverne for:

- Hvad seksuel orientering er
- At ens eget køn og seksuelle orientering er uafhængige af hinanden
- Hvad LGBT+ betyder samt nogle af de mange identiteter, som hører under LGBT+
- Hvordan man kan håndtere og undgå mobning baseret på seksuel orientering.

Note: Tal i den grønne boks på side 15 er fra denne VIVE-undersøgelse fra 2021: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/kortlaegning-af-homo-og-biseksuelles-samt-transpersoners-levevilkaar-og-samfundsdeltagelse-18049/>

Kompetencemål:

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Seksualitet:

- Eleven kan beskrive seksuel mangfoldighed.
- Eleven har viden om seksualitet.

Familieliv:

- Eleven kan sammenligne familieformer.
- Eleven har viden om familieformer.

Nøgleord:

- Aseksuel
- Biseksuel
- Bøsse
- Ciskønnet
- Heteroseksuel
- Homoseksuel
- Interkønnet
- Kønsidentitet
- Lesbisk

- LGBT+
- Non-binær
- Personlige pronominer
- Queer
- Seksuel orientering

DORIS POLLAS OG ADMIRALKROEN

Værlighed: 60 minutter.

Opsummering: Kapitlet arbejder med aktivisten Doris Pollas og hendes liv som barn i Ringkøbing, som ung i det hemmelige LGBT+ miljø i København i 1940'erne og senere som medstifter af og aktivist for LGBT+ Danmark (sammen med Axel Axcil). Kapitlet præsenterer eleverne for følgende:

- At LGBT+personer og -fællesskaber har eksisteret historisk og gør det også i dag – fx i form af Pride
- Hvad det betyder for LGBT+personer at finde ligesindede og trykke fællesskaber
- At det at være homoseksuel har været ulovligt i Danmark, og senere set som en psykisk sygdom
- At aktivisme i fællesskab kan lede til positiv forandring i samfundet

Kompetencemål:

Sundhed og trivsel:

- Eleven kan forklare, hvad der fremmer sundhed og trivsel i eget liv.

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan samtale om mangfoldighed i forhold til krop og køn med udgangspunkt i eget liv.
- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Seksualitet:

- Eleven kan beskrive seksuel mangfoldighed.
- Eleven har viden om seksualitet.

Familieliv:

- Eleven kan sammenligne familieformer.

- Eleven har viden om familieformer.

Venskaber:

- Eleven kan vurdere betydningen af gode venskaber.
- Eleven har viden om relationers betydning for sundhed og trivsel.

Følelser:

- Eleven kan beskrive følelsesmæssige reaktioner.

Nøgleord:

- Bisexuel
- Bøsse
- LGBT+
- Lesbisk
- Norm
- Pride
- Queer
- Transkønnet

GRUPPEARBEJDE OM FILMEN, S. 16-20

Arbejd med filmen i grupper af 4-5. Hver gruppe arbejder med en af opgaveboksene A-D.

I en klasse på 20 elever laves 4 grupper, en til hver opgaveboks.

I en klasse på 25 laves 6 grupper (5 grupper af 4 personer, 1 af 5 personer), hvor opgaveboks A og B laves af to grupper og C og D af én.

I en klasse på 30 laves 7 grupper (5 af 4 personer, 2 af 5 personer), hvor boks A-C laves af to grupper og D af én.

Fortæl grupperne, at de skal læse deres opgaveboks og arbejde med spørgsmålene, og at de til sidst skal præsentere for resten af klassen, hvad de har snakket om.

Giv grupperne 10-15 minutter til at arbejde med opgaverne. Så har de tid til at gense dele af filmen, for at svare på spørgsmålene. Efter hver præsentation kan du spørge ind til spørgsmål, som de evt. ikke besvare selv, og gerne få input fra resten af klassen.

OBS - DORIS' SPROGBRUG

Doris kommer fra en tid, hvor man talte om det at være queer på en anden måde end mange gør i dag. Her er et par ordforklaringer:

"Homofil" = homoseksuel

"At være sådan" = at være queer/lesbisk/bøsse/biseksuel

"Veninde" = kæreste

HVIS I GERNE VIL ARBEJDE MERE MED DORIS...

kan I lytte til første afsnit af podcast-serien om hendes liv, som I finder her:

<https://den2radio.dk/udsendelser/et-homofilt-liv-1/>

Lyt til afsnittet. Det handler om Doris' barndom som drengepige i Ringkøbing. Efter klassen har lyttet til episoden kan I snakke om, hvordan Doris' barndom var anderledes end elevernes i dag – i forhold til at skulle ud og arbejde, bo på landet, bryde normer for køn ved at være drengepige osv. Afsæt 30-35 minutter til at lytte til og arbejde med podcasten.

HVAD BETYDER KØN I DAG?

Varighed: 5 minutter.

Opsummering: Teksten fungerer som bro til de kommende kapitler og genopfrisker, hvad normer er, hvordan normer og stereotyper om køn har ændret sig gennem tiden, og hvordan de stadig kan påvirke vores liv.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven har viden om normer for køn og krop.
- Eleven har viden om kønsroller.

Nøgleord:

- Norm

KØN ER I VORES SPROG

Varighed: 45-50 minutter.

Opsummering: Kapitlet handler om, hvordan køn findes i sproget, herunder:

- Hvad personlige pronominer er, herunder ukønnede pronominer (som "de" eller "hen")
- Hvad skældsord er, hvordan de kan såre andre
- Hvordan kønnede ord (som "tøsedreng", "pigetur", "drengerøv", osv.) kan være positive eller negative og hvad det betyder for vores syn på køn
- Hvordan vores læsevaner også kan være påvirket af køn

Kompetencemål:

Sundhed og trivsel:

- Eleven kan fremme sundhed og trivsel på skolen.

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Levevilkår:

- Eleven kan forklare, hvordan omgivelser påvirker sundhed.

Sundhedsfremme:

- Eleven kan vurdere, hvad der fremmer sundhed og trivsel på skolen.
- Eleven har viden om, hvad der fremmer sundhed og trivsel.

Personlige grænser:

- Eleven har viden om mobning og trivsel.

Normer og idealer:

- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.

Nøgleord:

- Homoseksuel
- Non-binær
- Norm
- Pronominer
- Skældsord

EKSTRA OPGAVE TIL KAPITLET "KØN ER I VORES SPROG"

FÆLLES

Gå på YouTube og find Always' kampagnofilm "Run like a girl" (oversat til dansk: "Løb som en pige").

Søg på "Always run like a girl", så kommer den frem.

x Se filmen (den er på engelsk. Jeres lærer kan hjælpe jer med at oversætte).

TAL SAMMEN I KLASSEN

x Hvad handler filmen om? Hvad er dens budskab?

x Hvad vil det sige "at løbe som en pige" eller "kaste som en pige"?

x Hvad betyder det for den måde, vi ser piger, hvis vi siger ting som "at kaste som en pige"?

x Har I oplevet, at der er blevet gjort forskel på piger og drenge i sport og idrætslege?

x Always sælger menstruationsbind til piger og kvinder. Hvorfor tror I, at Always laver en sådan kampagne?

KØN ER I VORES UDSEENDE

Varighed: 45-50 minutter

Opsummering: Dette kapitel arbejder med:

- Hvordan vi aflæser andres køn, og hvad der kan ske, når vi ikke kan det
- Hvordan normer for køn påvirker den måde, vi udtrykker os med tøj og hår
- Hvordan mennesker, der bryder normer for køn og tøj kan opleve utryghed, og hvad man kan gøre ved det (ved fx at lade være med at kigge ekstra på normbrydere)
- Hvordan normer for køn og tøjmode har ændret sig de sidste 100 år

Kompetencemål:

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan samtale om mangfoldighed i forhold til krop og køn med udgangspunkt i eget liv.
- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.

- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Personlige grænser:

- Eleven har viden om mobning og trivsel.
- Eleven kan respektere egne og andres personlige grænser.

Sundhedsfremme:

- Eleven har viden om, hvad der fremmer sundhed og trivsel.

Nøgleord:

- Kønsidentitet
- Norm
- Pronominer
- Tildelt køn

POINTER TIL FÆLLES SNAK, S. 27

Hvordan normer påvirker vores udtryk og opførsel?

- x Det som man er vant til at se omkring sig, kan man let tænke er den "naturlige" eller bedste måde at være eller opføre sig. Hvis man for eksempel ser at alle andre drenge har kort hår, så kan tænk-ker men let, at det er den slags hår man "bør" have som dreng

Hvordan vi læser folks køn og hvordan det hænger sammen med normer?

- x Når vi er vandt til at det kun er piger, der går med kjole, og drenge der har helt kort hår, så er vo-res første indskydelse, når vi ser en person med kjole, at det er en pige. Omvendt kan vi tro, at en person med kort hår og løst tøj er en dreng, fordi vi er mest vant til at drenge ser sådan ud.

KØN ER I VORES HJEM OG LEGE

Varighed: 45-50 minutter

Opsummering: Kapitlet arbejder med kønnede ting, og kommer ind på:

- Målgrupper for genstande, som kan være kønsbestemte
- Hvordan kønnede ting påvirker vores syn på køn og kønsroller
- Kønnen legetøj og kønsroller i børnelege

Note: Kapitlet indeholder en opgave, hvor eleverne skal finde kønnen legetøj derhjemme. Denne øvelse kan enten præsenteres i den lektion, hvor I arbejder med resten af kapitlet, eller gives for forinden. Regn med at bruge 30 minutter på præsentationer af legetøjs-fund, samt søgning i online legetøjskatalog og opsamling.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller

Nøgleord:

- Kønnede ting
- Kønsroller
- Norm

DRAG QUEENS OG DRAG KINGS

Varighed: 45-50 minutter

Opsummering: Kapitlet handler om drag og berører følgende:

- Hvad drag er
- Hvordan drag artister viser og leger med normerne for køn
- At kønsidentitet, udtryk (tøj, hår, make-up, mm.) og seksuel orientering er forskellige ting
- Hvorfor det er vigtigt at kunne udtrykke sig, som man har lyst til

Note: DR-serien "Danmarks yngste dragqueen" kan ses på DR indtil udgangen af 2023. Hvis I har tid, kan begge afsnit højt anbefales (29 minutter hver).

Kompetencemål:

Sundhed og trivsel:

- Eleven kan forklare, hvad der fremmer sundhed og trivsel i eget liv.
- Eleven kan fremme sundhed og trivsel på skolen.

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan samtale om mangfoldighed i forhold til krop og køn med udgangspunkt i eget liv.
- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Seksualitet:

- Eleven kan beskrive seksuel mangfoldighed.
- Eleven har viden om seksualitet.

Nøgleord:

- Drag
- Drag Queen
- Drag King
- Homoseksuel
- Maskulin
- Non-binær
- Norm

EN GRÆSK MYTE OM KØN

Værlighed: 30-40 minutter

Opsummering: Kapitellet arbejder med kønssyn gennem tiden, herunder en græsk myte om køn-
nens oprindelse. Kapitellet kommer derudover ind på:

- At den måde vi ser på køn og seksuel orientering varierer fra kultur til kultur og kan ændre sig med tiden
- Hvad maskulinitet, femininitet og androgynitet er
- Hvordan maskulinitet, femininitet og androgynitet hænger sammen med normer og forventninger til køn

Kompetencemål:

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan samtale om mangfoldighed i forhold til krop og køn med udgangspunkt i eget liv.
- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Seksualitet:

- Eleven kan beskrive seksuel mangfoldighed.
- Eleven har viden om seksualitet.

Nøgleord:

- Androgyn
- Feminin
- Heteroseksuel
- Homoseksuel
- Kønsidentitet
- Lesbisk
- Maskulin
- Seksuel orientering
- Tildelt køn

MEGET ER SKET - SIDEN AXEL OG DORIS BLEV FØDT

Variation: 20-30 minutter

Opsummering: Dette kapitel præsenterer en tidslinje for de sidste 120 år med nedslag på årstal og årti-er, hvor der er sket vigtige ting for ligestillingen, LGBT+ rettigheder, børns skolegang og mode.

Note: Hvis du bedømmer, at sproget i tidslinjen er for kompliceret til gruppearbejde, kan du udvælge nogle årstal at gennemgå fælles med klassen. Sammenlign for eksempel udviklingen i kvinders rettigheder med LGBT+ rettigheder – fx var homoseksualitet ulovligt indtil 1933 og på listen over psykiske sygdomme helt indtil 1981, hvor kvinders rettigheder var kommet noget længere.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Seksualitet:

- Eleven kan beskrive seksuel mangfoldighed.
- Eleven har viden om seksualitet.

Familieliv:

- Eleven kan sammenligne familieformer.
- Eleven har viden om familieformer.

Nøgleord:

- Aktivist
- Biseksuel
- Heteroseksuel
- Homoseksuel
- Kønsidentitet
- Kønsroller
- LGBT+
- Ligestilling
- Norm
- Pride
- Transkønnet

LAV ET INTERVIEW

Varighed: 60 minutter (ekskl. forberedelsestid hjemme)

Opsummering: Kapitlet er en praktisk opgave, hvor eleverne skal interviewe en ældre person, fx en forælder eller bedsteforælder. Opgavens formål er at eleverne får direkte indblik i, hvordan det at være barn og normerne for køn har ændret sig gennem tiden, samt hvordan disse oplevelser kan variere mellem de forskellige voksne, som klassen interviewer.

Note: Interviewet kan eventuelt laves i grupper, hvor hver gruppe vælger en voksen/ældre person, som de gerne vil interviewe (fx fra en af deres familier).

Kompetencemål:

Køn, krop og seksualitet:

- Eleven kan analysere mangfoldighed i krop, køn og seksualitet.

Færdigheds- og vidensmål:

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Nøgleord:

- Norm

TIPS TIL PRÆSENTATION AF INTERVIEWS, S. 44-45

Til præsentationerne kan du spørge ind til de faktorer, som kan have påvirket interviewpersonens oplevelser med køn, fx:

- Er der forskel på, hvad forældre og bedsteforældre fortæller?
- Er nogle interviewpersoner vokset op på landet og nogle i byen?
- Hvordan har kvindernes fortællinger ændret sig, og hvor anderledes er det at være pige i dag? Hvordan har mændenes?

FNS FEMTE VERDENSMÅL

Varighed: 30-40 minutter

Opsummering: Kapitlet handler om ligestilling i dag, både i Danmark og globalt, og hvordan klassen kan arbejde med tryghed og ligestilling i deres eget fællesskab. Kapitlet trækker derudover tråde til de danske feminister i 1970'erne og 1980'erne og deres aktivisme for ligestilling, herunder oprettelsen af Kvindemuseet, som i dag hedder KØN.

Kompetencemål:

Sundhed og trivsel:

- Eleven kan forklare, hvad der fremmer sundhed og trivsel i eget liv.
- Eleven kan fremme sundhed og trivsel på skolen.

Færdigheds- og vidensmål:

Familieliv:

- Eleven kan sammenligne familieformer.

Normer og idealer:

- Eleven kan samtale om kønsroller og mangfoldighed.
- Eleven har viden om kønsroller.
- Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke børn og unge.
- Eleven har viden om normer for køn og krop.

Sundhedsfremme:

- Eleven har viden om, hvad der fremmer sundhed og trivsel.

Nøgleord:

- Aktivist
- Feminist
- Ligestilling

HVORFOR UNDERVISE I KØN?

Seksualundervisning blev obligatorisk i 1971 og har siden haft mange former – i dag som del af faget SSF. En fyldestgørende SSF-undervisning skal klæde de unge på til at kunne navigere i emnerne køn, krop og seksualitet. Dette er emner, der berører alle, og særligt unge under udvikling.

Det er vigtigt at inkludere samtaler om LGBTQ+ i SSF-undervisningen. Dels fordi 4 ud af 100 elever er LGBTQ+, hvilket betyder, at der sandsynligvis er mindst én LGBTQ+ elev til stede i hver klasse. Dels er det vigtigt at give eleverne baggrundsviden, så de kan møde alle mennesker med respekt og forståelse, og så de åbent og bevæbnet med viden kan udforske egen seksualitet og køn på en fordomsfri måde.

LGBTQ+ elever oplever større mistrivsel i folkeskolen end andre elever. Det ses tydeligt i tallene fra LGBT+ Danmark og LGBT+ Ungdoms rapport "Stop Diskrimination i skolen" fra 2021. Her kan man blandt andet læse at:

- 93% af LGBTQ+ elever oplever homofobiske og transfobiske skældsord i skolen. 70% oplever det hver dag eller et par gange om ugen.
- 56% af LGBTQ+ elever har skiftet eller overvejet at skifte skole.
- 50% af LGBTQ+ elever oplever ikke, at de kan opsøge en voksen på skolen, hvis de har brug for det.
- 44% af LGBTQ+ elever har oplevet mobning på baggrund af deres seksuelle orientering på skolen.
- 43% af LGBTQ+ elever har oplevet mobning på baggrund af deres kønsidentitet og/eller kønsudtryk på skolen.
- 24% af LGBTQ+ elever kan ikke eller slet ikke lide at gå i skole.
- 5 % af LGBTQ+ elever har været udsat for vold i skolen.

At undervise eleverne i normer er et vigtigt værktøj til at sænke disse tal. Mobning, skældsord og mistrivsel bunder nemlig i høj grad i begrænsende normer – for eksempel for køn, krop og seksualitet.

LGBTQ+

"LGBTQ" står for lesbian, gay, bisexual, trans og queer, mens "+" står for de mange andre identiteter under regnbuen. Du kan læse mere om disse og relaterede termer i LGBT+ Danmarks ordbog her: <https://lgbt.dk/ordbog/>

Hvad er begrænsende normer?

Normer er sociale, uskrevne regler. Selvom ordet "norm" klinger tæt op ad "normal", fortæller en norm os dog ikke blot, hvad de fleste gør, men hvad man bør gøre. De, som bryder en norm, gør derfor noget, de ikke "bør" – noget, der er socialt uacceptabelt.

Når vi taler om begrænsende normer, mener vi selvfølgelig ikke alle normer – vi taler ikke om den med at stå i kø i supermarkedet. Vi taler om normer, hvor dem, der bryder normen, ofte oplever uretfærdig forskelsbehandling – altså diskrimination.

Langt de fleste i Danmark mener ikke, at det er forkert eller socialt uacceptabelt at være LGBTQ+. Alligevel oplever LGBTQ+ personer, som altså bryder med normer for køn og seksualitet, eksklusion og begrænsninger i deres hverdag. Også fra folk, som ikke mener, at LGBTQ+ personer er forkerte. Ofte er vi nemlig ikke klar over, hvor indgroede normerne er i vores forventninger til omverden og vores indre sociale regelsæt. Derfor kan vi nemt være uopmærksomme på, hvordan normbrydende personer bliver negativt forskelsbehandlet, og hvordan vi måske endda selv er med til at opretholde nogle begrænsende normer. Det kan være gennem ganske små ting – som for eksempel at:

- Grine med på jokes, der går ud over normbrydere (f.eks. om mænd, der går med kjole eller har sex med mænd)
- Kommentere at normbrydere er "for meget" i den måde de opfører sig eller klæder sig
- Tale sort-hvidt om, hvordan "drengene/mænd er" og hvordan "piger/kvinder er" (inkl. at antage, at de er heteroseksuelle)
- Give normbrydere mere eller mindre opmærksomhed end andre – f.eks. ved at stirre på dem i offentligheden eller ignorere/ungå øjenkontakt med dem i sociale situationer

I disse situationer er intentionen ikke nødvendigvis at såre eller udskamme de normbrydende personer. Alligevel er denne slags hverdagshandlinger med til at fastholde idéen om, at normbrydere er "de andre" og ikke har samme plads og status i fællesskabet som dem, der følger normen.

Normer, idet de er sociale regler, eksisterer nemlig altid inden for et socialt fællesskab. Her snakker vi både om de små fællesskaber som klassen og fodboldholdet, men også de store fællesskaber som sociale medier og samfundet som helhed. Normer varierer ofte mellem fællesskaber, og ændrer sig ofte over tid – og dermed kan alle være med til at ændre en ekskluderende norm.

Hvad kan man gøre?

Når vi snakker om at ændre normer, snakker vi naturligvis ikke om at ændre flertallet. Målet er eksempelvis ikke, at ændre på, hvor mange, der er heteroseksuelle. Men den uskrevne regel om at man som udgangspunkt er heteroseksuel og de sociale sanktioner, der lægges på LGBTQ+ personer, kan ændres.

Ikke blot LGBTQ+ personer bliver begrænset og ekskluderet af normer. Der findes rigtig mange begrænsende normer i vores fællesskaber – specielt blandt unge. Man skal udtrykke sit køn på den rigtige måde med tøj og opførsel, være ekstrovert og neurotypisk, og have en bestemt kropstype, hudfarve, social baggrund, forhold til religion, osv.

Heteroseksuelle drenge og unge mænd, der føler sig forkerte, fordi de ikke er stærke og dominerende nok, eller fordi de ikke må være sårbare foran deres venner, rammes altså også af de begrænsede af normer. Derudover hjælper viden om normer alle elever med at forstå og respektere mennesker, der bryder med normer.

Derfor gavner viden om normer ikke blot LGBTQ+ eller andre normbrydende elever, men alle elever.

Normer, der ekskluderer, bliver især opretholdt af uvidenhed og frygten for selv at blive udelukket fra fællesskabet.

For at ændre en ekskluderende norm, er man altså nødt til at vide, 3 ting:

1. Hvordan denne norm påvirker mennesker
2. At det er okay at stille spørgsmål ved normen
3. At det er muligt i fællesskab at modvirke diskrimination og forbedre inklusion

Lad os tage et eksempel: Skældsord om normbrydere er meget hyppige i de danske skoler – altså ord, der bruger andres seksuelle orientering, etnicitet, vægt, neurotype, osv. på en nedladende måde. For at ændre en klassekultur fuld af skældsord, skal hver elev altså:

1. Vide, at nogla kan blive såret, når man bruger skældsord (f.eks. "bøsse").
2. Føle sig sikker i, at man ikke selv bliver til en af "de forkerte", hvis man stopper med at bruge skældsord eller fortæller de andre, at de bør holde op med det.
3. Vide, at hvis klassen som fællesskab beslutter sig for at ændre sprogbrug, så kan man skabe en tryggere og bedre klasse for mange af sine klassekammerater.

At give eleverne handlekompetencer og en følelse af at de har en stemme og kan blive hørt, er en vigtig del af arbejdet med inklusion. Af den grund fokuserer materialet også i høj grad på aktivisme. Ved at fortælle om de aktivister, der har kæmpet for kvinders, mænds og LGBTQ+ personers rettigheder og muligheder, ser eleverne, hvordan det er muligt at forandre menneskers levevilkår til det bedre. Eleverne skal vide, at det er muligt at ændre ting i deres hverdag, som begrænser dem – eksempelvis at hvis elevrådet foreslår skolen at indføre kønsneutrale toiletter eller beder om bedre og mere inkluderende seksualundervisning, så kan de faktisk få deres stemme hørt.

Som lærer kan du støtte elevernes handlekompetencer. Du kan gøre det ved at:

- Snakke ærligt og omsorgsfuldt med dem om det mod, det kan kræve at stille spørgsmålstegn ved status quo.
- Lytte til det, de har at sige.
- Tage deres erfaringer og handlingsforslag seriøst.

Eleverne er jo eksperter i at være unge i dag og leve med deres køn. De har førstehåndserfaring med normerne, som påvirker deres fællesskaber og hverdag.

Du kan læse mere om de nævnte undersøgelser her:

- <https://www.vive.dk/da/udgivelser/unges-opfattelser-af-koen-krop-og-seksualitet-7006/>
- <https://lgbt.dk/wp-content/uploads/2021/06/Stop-diskrimination-i-skolen-2021.pdf>
- <https://www.vive.dk/da/udgivelser/kortlaegning-af-homo-og-biseksuelles-samt-transpersoners-levevilkar-og-samfundsdeltagelse-18049/>

NØGLEORD

Aktivist: En aktivist er en, som kæmper for en sag, de går op i – typisk med det formål at gøre verden, samfundet eller lokalmiljøet et bedre sted at være for en gruppe mennesker eller simpelthen for alle – som f.eks. med klimaaktivisme. Det (ofte frivillige) arbejde man laver som aktivist, hedder aktivisme.

Androgyn: Androgyn betyder en blanding af mand (andro-) og kvinde (-gyn). Typisk bruger man androgyn til at snakke om tøj og udseende, som er kønsneutrale eller en blanding af maskulin og feminin. Det, man kalder androgyn kan dog variere meget alt efter personens køn, og ofte bruger man "androgyn" om kvinder med kvaliteteter, der hos mænd ville blive set som maskuline – f.eks. at have kort hår og gå med skjorte. På den anden side bliver mænd med neglelak og makeup generelt ikke set som androgyne, men som feminine. Det viser os, at vi tænker på maskulinitet og mandighed som mere "neutralt" end femininitet.

Aseksuel: En person, som ikke oplever seksuel tiltrækning af andre.

Biologisk køn: Det man kalder "biologisk køn" er i virkeligheden en samling af biologiske køns karakteristika, som inkluderer kønsorganer (ydre og indre), hormonbalance, kromosomer samt sekundære køns karakteristika som bryststørrelse, kropsbehåring, knoglestruktur og fedtfordeling.

Biseksuel: At man er til mere end ét køn. Biseksuelle er ikke nødvendigvis lige tiltrukket af alle køn.

Bøsse: En mand, som er til andre mænd. Både homo- og biseksuelle mænd kan bruge ordet bøsse om sig selv.

(at være) Ciskønnet: At ens kønsidentitet og tildelte køn er det samme.

Diskrimination: Diskrimination er negativt forskelsbehandling på grund af for eksempel ens køn, hudfarve, seksuelle orientering, fysiske eller psykiske handicap, etnicitet, religion eller alder.

Drag: Drag henviser til det at "klæde sig ud" som et bestemt køn, eller bevidst lege med normerne for køn gennem udseende eller opførsel – typisk til en performance.

Drag King: En drag performer, som "klæder sig ud" som mand. Drag queens er typisk kvinder, men ikke altid. Der er også en forestilling om, at drag kings altid er lesbiske, men det er heller ikke altid tilfældet.

Drag Queen: En drag performer, som "klæder sig ud" som kvinde. Drag queens er typisk mænd, men ikke altid. Der er også en forestilling om, at drag queens altid er homoseksuelle, men det er heller ikke altid tilfældet.

Feminin: Feminin er stort set synonym med "kvindelig" eller "piget", selvom det ikke kun er kvinder og piger, der kan have feminine kvaliteter. Generelt set er det dog sådan, at når det i samfundet ændrer sig, hvordan kvinder og piger ser ud og opfører sig, så ændrer vores idé om, hvad der er feminint sig også. For 100 år siden var det fx feminint at gå med kjole, men ikke at gå med bukser – mens vi i dag har mange slags bukser, der er set som feminine og er lavet med kvinder for øje.

Generelt har folk dog tendens til at kalde mænd og drenge "feminine", hvis de klæder eller opfører sig på en måde, vi forbinder med kvinder, mens folk ofte kalder piger og kvinder for "androgyne", hvis de opfører sig og klæder sig på en måde, som vi forbinder med mænd. Det viser, at vi tænker på mandighed og maskulinitet som mere neutrale og altså androgyne, end vi gør med femininitet.

Genitalier: Den del af det biologiske køn, som er synligt, og som det tildelte køn typisk er baseret på. Når lægen eller jordemoderen tildeler et køn til et nyfødt barn, sker det på baggrund af de ydre kønsorganer (penis eller vulva). De indre kønsorganer (såsom livmoder og æggestokke) bliver typisk ikke tjekket ved fødslen.

Heteroseksuel: At man som mand kun er til kvinder, eller man som kvinde kun er til mænd.

Homofobi: Negative holdninger, følelser og handlinger rettet mod folk, som kan opfattes som ikke-heteroseksuelle. Biseksuelle kan altså også opleve homofobi, hvis de for eksempel holder i hånden med en kæreste af samme køn, eller hvis deres tøjstil opfattes som "queer". Sidstnævnte gør, at selv heteroseksuelle altså kan opleve homofobi på grund af deres udseende. Homofobi dækker både over direkte had og vold, men findes også i form af negative stereotyper og skældsord, der gør grin med seksuelle orienteringer. Transfobi minder om homofobi – det er negative holdninger, følelser og handlinger rettet mod folk, hvis kønsidentitet afviger fra deres tildelte køn. Homofobi og transfobi har det til fælles, at de begge ofte rammer folk, hvis udseende afviger fra normen.

Homoseksuel: At man kun er til folk af samme køn som en selv.

Hormoner: Del af det biologiske køn. Alle mennesker har de samme hormoner i kroppen, men de varierer, alt efter hvilke genitalier man har (som producerer hormoner). Transmænd tager ofte testosteron, for at opnå en hormonbalance, der passer til deres kønsidentitet. Transkvinder tager ofte østrogen af samme grund. Nogle unge transpersoner bruger hormonblokkere til at bremse puberteten (så deres stemme ikke går i overgang, eller de udvikler bryster). Hvis behandlingen med hormonblokkere slutes, starter puberteten igen.

(at være) Interkønnet: At have variationer i sit biologiske køn. Alle dele af det biologiske køn varierer naturligt. Ca. 1,7 % af befolkningen er interkønnet. Der er en glidende overgang mellem at være interkønnet eller ej.

Kromosomer: Del af det biologiske køn. Ciskønnede mænd har typisk XY-kromosomer, mens ciskønnede kvinder har XX-kromosomer. Det er ikke muligt at ændre sine kromosomer, men nogle mennesker har fra fødslen andre kromosom-sammensætninger, end de forventer baseret på resten af deres biologiske køn (fx XXY). Dette er en form for interkønnethed.

Kønnede ting: Ting, som er lavet med et bestemt køn som målgruppe, eller som vores kultur forbinder med et bestemt køn – for eksempler er Barbie-dukke kønnede, fordi vi forbinder dem med piger, og racerbiler er kønnede, fordi vi forbinder dem med drenge. Hverdagsobjekter, som alle bruger, kan også blive gjort kønnede af producenten, fx ved at sælge dem i en lyserød og lyseblå udgave.

Kønsidentitet: Det køn, man identificerer sig med, som kan være det samme eller forskelligt fra ens tildelte køn. Der er mange kønsidentiteter udover mand og kvinde.

Kønsroller: Kønsroller minder meget om normer for køn, men hvor der er normer for alle mulige dele af vores liv, samler kønsrollerne alle de traditionelle normer for kvinder og mænd i hver sin rolle. Der har tidligere været meget høje forventninger til, at man fyldte sin kønsrolle, og begrænset mulighed for at gøre noget andet – som dengang kvinder ikke blot oplevede pres på at arbejde ulønnet i hjemmet, men ville have haft svært ved at forsørge sig selv uden en mand, der tjente penge.

Lesbisk: En kvinde, som er til kvinder. Både homo- og biseksuelle kvinder kan bruge ordet lesbisk om sig selv.

LGBT+: LGBT er den engelske forkortelse for "lesbian, gay, bisexual and trans". Mange tilføjer et "+" efter LGBT for at vise, at der findes mange flere seksuelle orienteringer og kønsidentiteter end lesbisk, bøsse, biseksuel og transkønnet. Personer, hvis identitet er inkluderet i +'et er fx asekuelle (som ikke oplever seksuel tiltrækning), queer, interkønnede og non-binære personer.

Ligestilling: Ligestilling betyder, at alle har samme rettigheder og muligheder uanset køn. Selvom der er sket meget for ligestillingen i Danmark, er den stadig ikke i mål – for eksempel tjener mænd ifølge Danmarks Statistik stadig 7 % mere end kvinder i både det offentlige og private for at gøre samme arbejde som mænd.

Maskulin: På samme måde som med femininitet og kvindelighed, så er "maskulin" stort set synonym med "mandig" eller "dreng", selvom det ikke kun er mænd og drenge, der kan have maskuline kvaliteter. Det, som vi ser som mandigt og dreng, og dermed som maskulint, har ændret sig gennem tiden – fx plejede blå at være en pige-farve. I dag er der dog stadig ret strenge regler for, hvad der er mandigt, dreng og maskulint – fx kan drenge typisk ikke gå med make-up eller kjole og stadig blive set som maskuline.

(at være) Non-binær: At ens kønsidentitet hverken er dreng eller pige, men måske et sted midt imellem, eller helt uden for de to kategorier. Ordet kommer fra "non" som betyder "ikke" og "binær", som betyder "to muligheder" – altså to køn.

Normer: Normer er uskrevne regler og forventninger til, hvordan mennesker opfører sig, ser ud, eller simpelthen er født – det er for eksempel en norm i Danmark at man er hvid, også selvom man ikke kan ændre sin hudfarve. Det er også en norm at være heteroseksuel. Normer kendetegnes ved, at man ofte ikke tænker over, at de eksisterer, indtil man ser nogen bryde en norm, for eksempel ved at se anderledes ud, end man forventer. Mennesker, der bryder visse normer, kan opleve diskrimination (negativ forskelsbehandling) på baggrund af deres normbrud (fx ved at være LGBT+ eller ikke-hvid).

Pride: En stor fest og parade, som i mange lande bliver holdt årligt for at fejre LGBT+ personer og for at kæmpe for rettigheder og mod diskrimination.

Pronominer: Pronominer er de personlige stedord, som vi bruger til at omtale hinanden med. Piger og kvinder bruger typisk pronominerne "hun" og "hende", mens drenge og mænd bruger typisk "han" og "ham" (en undtagelse her er fx queer mænd, som nogle gange omtaler hinanden "hun", specielt på engelsk). Der findes også pronominer, som ikke fortæller os om personens køn – fx "de" og "hen". Disse pronominer bliver ofte brugt af non-binære personer, som hverken er mænd eller kvinder.

Queer: Paraplybegreb, som generelt kan bruges som synonym for LGBT+. For nogle er det at være queer en specifik identitet i sig selv, for eksempel for folk som ikke ønsker at definere sig hverken hetero-, homo- eller biseksuelle eller som hverken cis- eller transkønnede.

Seksuel orientering: Ens seksuelle orientering er baseret på, hvilke(t) køn, dem man er tiltrukket af, har. Eksempler på seksuelle orienteringer inkluderer heteroseksuel, biseksuel, homoseksuel og asexuel (hvor man ikke oplever tiltrækning af nogen).

Skældsord: Ord, som bliver brugt negativt, og som går ud over en bestemt gruppe mennesker. Fx bliver "bøsse" brugt rigtig ofte som skældsord i folkeskolen. Mange er ikke opmærksomme på, at ord, de bruger i en negativ sammenhæng, kan såre folk – men hvis man for eksempel er en homoseksuel dreng og går i en klasse, hvor folk siger "bøsse" om folk, for at gøre grin med dem, kan man føle, at man ikke kan være åben om sin egen seksuelle orientering.

Tildelt køn: Det køn man har på fødselscertifikatet, som er bestemt ud fra ens genitalier. Mand/dreng eller kvinde/pige.

(at være) Transkønnet: At ens kønsidentitet og tildelte køn ikke stemmer overens. Mange foretrækker at bruge ordet "trans" over "transkønnet". En trans(kønnet) dreng føler sig som en dreng og bruger typisk pronominerne han og ham, selvom han ved fødslen blev tildelt kønnet "pige". Omvendt med en trans(kønnet) pige.

OM UNDERVISNING PÅ KØN

På KØN skaber vi nysgerrighed, dialog, refleksion og viden om kønnets betydning – historisk, aktuelt og i fremtiden.

I starten af 1980'erne opstod Kvindemuseet – et museum om kvindernes kulturhistorie. I 2016 udvidede museet sit ansvarsområde til at omhandle kønnenes kulturhistorie, og i 2021 skiftede museet navn til KØN.

Museet ligger i hjertet af Aarhus og har til huse i det gamle rådhus fra 1857. Museets undervisningsforløb om ligestilling og demokrati foregår i den historiske byrådsal. I museets andre udstillinger undervises eleverne i normer, tabuer og idealer for køn, krop og seksualitet før og nu.

KØN vægter et læringsrum, hvor en dialogbaseret og elevinddragende undervisning er det bærende didaktiske princip. Det betyder, at samtale, flerstemmighed og refleksion er vigtige elementer.

Fortid, nutid og fremtid knyttes sammen i alle museets undervisningstilbud. Eleverne vil opleve, at de er historieskabte såvel som historieskabende. Målet er at skabe et rum, hvor eleverne har mulighed for at sætte de samfundsmæssige normer og værdier, som de oplever, op mod kulturhistorien – for på den måde at give dem en oplevelse af kulturel forankring og historisk forandring.

KØN arbejder med inklusion, idéer om medborgerskab og socialt ansvar. Museet ønsker at være i dialog med sin omverden. Konkret betyder det, at der løbende udvikles nye undervisningsforløb i samarbejde med skoler, andre kulturinstitutioner, ungdomsorganisationer m.fl.

Spørgsmål? Kontakt os på undervisning@konmuseum.dk